

15.- CONCLUSIONS

15.- CONCLUSIONS

Sobre el Catàleg del paisatge com a instrument

El Catàleg de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran és un instrument amb un potencial molt rellevant per a la planificació d'aquest territori. Estableix criteris, mesures i pautes destinades a integrar el paisatge en el planejament territorial, urbanístic i sectorial; pot orientar futures cartes del paisatge; proporcionar objectius de qualitat paisatgística i la informació paisatgística necessària en els processos d'avaluació ambiental de plans i programes, en els estudis d'impacte ambiental i en els estudis d'impacte i d'integració paisatgística, i pot orientar o guiar les iniciatives i projectes dels agents econòmics i socials. A més, pot servir de base per a realitzar campanyes de sensibilització i educació ciutadana.

El Catàleg orienta les polítiques de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran. A partir de la caracterització del paisatge que s'ha dut a terme en l'estudi, s'han definit 10 objectius de qualitat paisatgística per al conjunt de l'Alt Pirineu i Aran. També es proposen un conjunt de criteris i accions adreçats als instruments de planificació territorial i sectorial, per tal de contribuir a l'assoliment d'aquests objectius de qualitat paisatgística. De la mateixa manera, per a cadascun dels 20 paisatges (unitats de paisatge) de l'Alt Pirineu i Aran també s'han definit un conjunt d'objectius de qualitat paisatgística i de criteris i mesures orientats a la protecció, gestió i ordenació del paisatge. Cal destacar que els objectius de qualitat paisatgística i els criteris i accions que aquest Catàleg proposa van més enllà de demandes convencionals de creació de nous espais protegits o de tractament de determinats paisatges de manera aïllada: orienten per a una política paisatgística integradora, vàlida per a tots els indrets de l'Alt Pirineu i Aran i ajuden a l'assoliment del benestar individual i social de la població.

El Catàleg de paisatge de l'Alt Pirineu i Aran incidirà directament en la planificació territorial i urbanística d'aquest àmbit. El Catàleg s'ha redactat posteriorment a la redacció i aprovació del Pla territorial parcial de l'Alt Pirineu i Aran per part del Departament de Territori i Sostenibilitat. S'aplica, però, sobre el mateix àmbit territorial i aporta, al Pla, un conjunt d'objectius de qualitat i de propostes de criteris i accions orientades a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, així com una base per a la definició de les directrius del paisatge que aquest Departament ha d'incorporar en el Pla territorial parcial. D'aquesta manera, dona compliment al que preveu la Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge. Alhora, pot esdevenir un document molt útil per a la Comissió Territorial d'Urbanisme de l'Alt Pirineu i Aran.

El **procés de participació pública i ciutadana** ha comptat amb entrevistes amb profunditat a 21 agents del territori (entitats naturalistes, centres d'estudi, institucions culturals, associacions empresarials i turístiques, tècnics de diversos nivells de l'administració pública, col·legis professionals, i promotors privats, així com ciutadans a títol individual), l'organització de 3 tallers amb persones a títol individual, la celebració de 3 sessions informatives a Talarn, Viella i La Seu d'Urgell, i l'aportació de 276 opinions a la consulta a través del web, totes molt útils en les fases de caracterització, avaluació, definició dels objectius de qualitat del paisatge i definició de criteris i accions.

Sobre la diversitat paisatgística de l'Alt Pirineu i Aran

L'Alt Pirineu i Aran està conformat per 20 unitats de paisatge (paisatges) que contribueixen a l'elevada riquesa i diversitat paisatgística de Catalunya (de les més elevades del continent europeu), formada per 135 paisatges. Els 20 paisatges ocupen una extensió de 285 Km² i constitueixen les peces territorials bàsiques on aplicar polítiques de paisatge. Els vint paisatges de l'Alt Pirineu i Aran són: Altes Nogueres, era Baisha Val d'Aran, Boumort-Collegats, Cadí, Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici, Conca de Tremp, Congost del Segre, La Terreta, la Vansa, Massís de l'Orri-Valls de Castellbò i d'Aguilar, Montsec, era Nauta Val d'Aran, Pastures de l'Alt Pirineu, Plana de l'Urgellet, Rodalia d'Oliana, Sant Gervàs-Montcortès, Solana del Baridà, Vall Cerdana, Vall de Rialb i Valls d'Àneu.

Existeixen deu trets que defineixen principalment el caràcter paisatgístic de l'Alt Pirineu i Aran. Són les **valls i els congostos** (valls tancades o obertes, amb més o menys presència antròpica, i congostos com els de Mont-rebei, Terradets, Collegats, Oliana, entre d'altres); els **fons escènics i cims**, configurats per les cingleres, serres i cims més emblemàtics (Cadí, Montsec, Sant Gervàs, els Encantats, la Pica d'Estats, Montsent de Pallars, Montludé, Tosa d'Alp i Montardo, entre d'altres); els **llacs i estanys** (situats majoritàriament als Cims i Estanys d'Aigüestortes i Sant Maurici però també presents a les capçaleres dels principals rius); la **neu, el torb i el fogony**, característics dels espais d'alta muntanya (amb una gran incidència en la percepció visual i sensorial); les **avetoses i altres aciculifolis** (configuren el paisatge dels vessants de l'Alt Pirineu i Aran); els **bocage en fons de vall, prats de dall i prats de pastura** (com els de la vall de Boí, la plana d'Àneu i la Cerdanya i les pastures d'era Nauta Val d'Aran, Altes Nogueres i Pastures de l'Alt Pirineu); els **nuclis de població compactes singulars** (en mitja vessant, al fons de vall, encimbellats o sota parets de pedra); les **bordes i masies** disperses pel territori (principalment bordes a les zones d'alta muntanya i masies als relleus ondulats del Prepirineu); les **infraestructures energètiques** (principalment vinculades a l'energia hidroelèctrica, amb la presència de preses, centrals, línies elèctriques i tubs); i el **patrimoni cultural**, tant l'**intangible** (llengua aranesa, festes del foc i llegendes, entre d'altres) com el **romànic** (amb el màxim exponent a la vall de Boí però amb una gran quantitat d'esglésies, ermites i santuaris dispersos pel territori). La població pirinenca i els seus visitants atribueixen a alguns d'aquests elements una gran quantitat de valors, i tots ells doten d'identitat i simbolisme els paisatges de l'Alt Pirineu i Aran.

En la història del paisatge de l'Alt Pirineu i Aran hi ha un seguit de moments que han marcat l'evolució posterior i la fesomia actual d'aquest. La reducció del nivell superior del bosc des d'èpoques neolítiques i en especial durant l'edat mitjana, l'estructuració de l'agricultura en època romana, la gestió ramadera de la transhumància fins a la primera meitat del segle XIX, la intensa explotació forestal entre els segles XVIII i XIX i el procés de màxima desforestació de finals d'aquest darrer segle, la màxima extensió de l'espai agrari i de poblament de mitjan segle XIX, el conseqüent èxode demogràfic així com l'entrada tardana de l'economia de mercat i les transformacions derivades de l'activitat turística a les darreries del segle XX, són alguns dels processos històrics que han

marcat de forma determinant els paisatges actuals.

Sobre els valors en el paisatge

La població de l'Alt Pirineu i Aran reconeix la importància del paisatge com a element identitari i com a element imprescindible per garantir una bona qualitat de vida, i, per tant, la necessitat de preservar i ordenar els paisatges que configuren i estructuren la seva vida quotidiana. Els paisatges més reconeguts socialment corresponen a les seves valls principals.

Els paisatges de l'Alt Pirineu i Aran tenen un gran reconeixement a nivell del territori català gràcies a la seva singularitat, a la dimensió identitària que tenen per als seus habitants, a la tradició mitològica que els envolta i per al desenvolupament del turisme d'aventura, rural i, principalment, d'esquí. No obstant això, hi ha un baix reconeixement del paisatge prepirinenc sec. L'imaginari col·lectiu deixa de banda paisatges de gran vàlua amagats entre les serres exteriors prepirinenques. D'altra banda, l'escurçament de temps i distàncies ha permès fer conèixer paisatges que fins fa poc temps havien restat allunyats de la major part de la població del país i, sovint, allò que es coneix i es valora pot ajudar a una millor gestió i conservació.

Nombrosos espais de l'Alt Pirineu i Aran compten amb una àmplia varietat de valors. Alguns són paisatges que han estat poc atesos, i són –o poden esdevenir– nous paisatges de referència. Entre els valors identificats en els paisatges de l'Alt Pirineu i Aran, n'hi ha de tipus natural, històric, estètic, social, productiu, simbòlic o espiritual.

L'Alt Pirineu i Aran tenen àrees de valor paisatgístic reconegut per diverses normatives catalanes i internacionals. El Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici o els parcs naturals de l'Alt Pirineu i del Cadí, inclosos en el Pla d'espais d'interès natural (PEIN) en són alguns exemples. No obstant això, hi ha la percepció per una part de la població local que les figures de conservació i gestió del paisatge suposen una limitació al desenvolupament econòmic.

L'Alt Pirineu i Aran compta amb singularitats morfològiques i congostos molt rellevants. Entre els primers, destaquen la vall d'Artiga de Lin, els cims d'Aigüestortes, la serra del Cadí i la conca de La Terreta. Entre els congostos, destaquen Escales, Malpàs, Collegats, Erinyà, Mont-rebei, Oliana, Terradets i Trespunts.

A l'Alt Pirineu i Aran els paisatges de l'aigua són molt rellevants. Sovint generadors de llegendes i mites, la seva significança per a les societats humanes és més que manifesta. Els cursos fluvials, des del riu més gran a la riera més modesta, els meandres, els salts d'aigua, i també llacs, estanys i pantans, formen sistemes que sintetitzen excel·lentment l'estètica del paisatge com interacció entre natura i cultura.

L'Alt Pirineu i Aran presenta boscos de gran singularitat, com la mata de València d'Àneu, avetosa única en el conjunt d'avetoses a Catalunya per la seva extensió i les seves qualitats paisatgístiques;

el bosc de Varicauva, també gran extensió d'avets amb una important densitat; i també el bosc de Virós; els boscos de Sant Joan de l'Erm, l'obaga del cadí; l'avetosa de Riu; les obagues del Port del Comte; la serra de Boumort; l'obaga del Montsec; l'obaga de la vall de la Molina, des de la collada de Toses; el bosc d'Aubàs; la fageda dera Artiga i la de Toran; la Selva de Lladorre; els boscos de la vall del riu Santa Magdalena; les obagues de Bonabé; els boscos de l'obaga del massís de l'Orri i dels seus barrancs de llevant (el bosc Reial i els dels Tres Comuns a Roní, l'obaga de Montartó, l'avetosa de la capçalera del riu de Payarlos, les obagues de Llagunes i Rubió i el bosc de la Mata de Ars); els boscos de la capçalera de la vall de Barravés (bosc Negre); el bosc dera Contesa i bosc dera Èrla; i el bosc del Forat del Gel i obaga de Llebreta.

Moltes muntanyes, cims i serres de l'Alt Pirineu i Aran representen fons escènics de gran valor visual i simbòlic, com són el Cadí, el Montsec, la serra de Sant Gervàs i la serra de Boumort, entre molts altres. També cal esmentar els cims amb una forta càrrega simbòlica com el Montartó, el Montsent de Pallars, la Tossa Plana de Lles, la muntanya de Sant Corneli, la Geganta Adormida o la Pica d'Estats, per citar-ne només alguns.

L'Alt Pirineu i Aran és un territori amb paisatges de gran vàlua on la transformació i artificialització del territori, que ha afectat a bona part del país, no ha provocat canvis irreparables en el patrimoni natural i el llegat històric del paisatge. En bona mesura, aquesta transformació és conseqüència del procés de marginalització productiva de l'agricultura i la ramaderia de muntanya, especialment a partir de la segona meitat del segle XX, que no va aconseguir integrar les economies de muntanya en els circuits de comerç nacional i internacional.

Existeixen dos tipus d'espais agrícoles de gran singularitat, no només per la seva funció de conservació de grans espais agrícoles d'un marcat valor històric i productiu, o per ser bons connectors paisatgístics, sinó també per la tipologia del cultiu, l'estructura de les parcel·les i la seva forma i extensió. Són els **bocage en fons de vall i replans** (conjunt de petits conreus delimitats per tanques vives, petits murs, talussos i arbres que sovint voregen els camins, situats a les parts més baixes de les valls), la **cloa cerdana** (una tipologia de *bocage* situada a les parts més baixes al llarg de la Vall Cerdana, caracteritzada per conreus allargassats de mida mitjana, regulars i compactes, delimitats per marges o tanques de vegetació arbòria, situats perpendicularment als canals i camins que els estructuren, i moltes associades a construccions tradicionals de caràcter agrícola, els anomenats masos cerdans).

L'Alt Pirineu i Aran està configurat per concentracions de bordes i masies, de gran interès històric, social i simbòlic. Les primeres són petites construccions vernaculars de pedra associades a la ramaderia transhumant i transterminant; es troben disperses per les zones on abunden les pastures d'alta muntanya i els prats de dall. Destaquen les grans concentracions de bordes d'alguns sectors com el marge esquerre de la Garona, el primer tram de la Noguera Pallaresa, la part alta de la vall de Cardós, la vall d'Estaon, la vall Ferrera, el bosc de la Ribalera i la vall Fosca, entre altres. Les **masies**, abunden en la zona prepirinenca, allà on els conreus tenien un pes més important i

abunden les zones més planeres, destacant zones com la Vall Cerdana, on abunden els masos cerdans, el Cadí, La Terreta, la Conca de Tremp o la Rodalia d'Oliana.

Dos dels elements més característics dels paisatges de l'Alt Pirineu i Aran són les pastures d'estiu i de prats de dall, ambdós de gran interès productiu i estètic. Entre les pastures destaquen les del plan de Beret, els plans de Boavi i de Boet, els rasos del Cadí, els rasos alpins de la vall Fosca o la carena del port d'Erta, entre moltes altres escampades per totes les altes valls de l'Alt Pirineu i Aran. Els **prats de dall** se situen sobretot el de les valls tancades pirinenques, on les masses de bosc i matollar, situades principalment als vessants, ocupen molta més extensió i dominen la imatge visual.

Els conreus de cereals i els conreus de fruiters de secà constitueixen una imatge característica dels paisatges de les planes prepirinenques, com la Rodalia d'Oliana i la Conca de Tremp. Els extensos camps de conreus, molts encara delimitats per feixes arbrades, bosquines i murs de pedra seca, tenen patrons cromàtics que varien amb les estacions, passant dels tons ocres estiuencs als verds primaverals. En el cas dels fruiters, a banda de l'època de floració dels arbres, que dona tocs de mil colors al paisatge, és la linealitat de les plantacions la que constitueix un patró característic d'aquests paisatges.

L'Alt Pirineu i Aran atresora diverses xarxes de canals de reg que configuren el paisatge agrícola de regadiu i que han donat caràcter sobretot a la Plana de l'Urgellet, i la Vall Cerdana, però també a la Conca de Tremp i a la Rodalia d'Oliana.

A l'Alt Pirineu i Aran hi ha un gran nombre de pobles compactes de fesomia singular per la seva morfologia, l'estructura del casc urbà i la integració amb el seu entorn circumdant, tant agrari com forestal. Alguns es troben en mitja vessant, en vall tancada i envoltat de prats, conreus o feixes. Altres se situen en fons de vall, envoltat de prats i amb presència de bosc de ribera. Un tercer grup són nuclis encimbellats, que es diferencien per estar assentats a dalt de petits turons o cims, on normalment en destaca el campanar situat al capdamunt. També existeixen altres nuclis situats a la solana i sota paret de pedra, fet que destaca encara més el seu perfil urbà degut al contrast cromàtic.

A l'Alt Pirineu i Aran hi abunden les construccions de caràcter defensiu, sovint emplaçades en punts prominents del territori, que pels valors històrics que posseeixen doten de personalitat pròpia el paisatge del territori que els envolta. Els principals castells són els de Rialp, Sort, València d'Àneu, el Castèth de Les, Castell de Mur, Guàrdia, Claverol, Toralla, Sant Gervàs, Llordà, Castell de Mur, Orcau, Conques, Alsamora, Montllobar, Valldarques, Castellciutat, Llivia i Castissent, entre altres.

Un element definitori de la imatge de conjunt de molts nuclis de l'Alt Pirineu i Aran és el campanar, a banda de ser una fita en el paisatge important. Destaquen els campanars dels nuclis d'Erill la Vall, Sant Joan de Boí, Taüll, Manyanet, Jou, Son del Pi, Montesclado, Àreu, Altron,

Surp, Sorre, Begós, Canejan, Oliana, Castellbò, Solanell, Arcavell, Ars, Os de Civís, Vilanova de Banat, Bescaran, Castellnou Carcolze, Fórnols, Bar, Travesseres, Arànsér, Santa Eugènia de Nerellà, Talló, Tallendre, Éller, Pedra, Olopte, Das, Estoll, Urtx, Llivia, Meranges, Bolvir, Puigcerdà, Saneja, Vilamòs, Arròs, Vilac, Casau, Escunhau, Garòs, Arties, Gessa, Salardú, Unha, Bagergue, Tredòs, Aubèrt, Boldís, Ginestare, Arròs de Cardós, Estaon, Farrera, Baiasca, Arestui, Cerbi, Gavàs, Auròs, Burgo, Llaborre, Alós d'Isil, Isil, Sarroqueta, Casós, Coll, Cardet, Durro, Bausen, Bossòst, Barruera i Norís.

Un altre element característic d'algunes regions de l'Alt Pirineu i Aran són les cases fortes, construccions que presenten algun element fortificat, generalment una torre o un matacà. La majoria daten de la baixa edat mitjana (s. XIII-XV). Destaquen la Tor deth Generau Martinhon a Vielha o la casa forta de Miravet, a Castell de Mur, entre moltes altres.

L'Alt Pirineu i Aran s'identifica com un lloc especialment tranquil. Diverses valls es poden considerar tranquil·les perquè es troben separades dels principals eixos de circulació i del bullici: destaquen alguns punts de l'Alt Pallars, d'era Baisha Val d'Aran, els interfluvis Segre-Noguera Pallaresa i entre aquest segon i la Noguera Ribagorçana, així com alguns punts del marge esquerre de la conca del Segre.

La vall de Boí va ser declarada Patrimoni de la Humanitat per la UNESCO per la seva excepcionalitat. Es troba en una de les portes del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici, i hi destaquen les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll, Santa Eulàlia d'Erill la Vall o Sant Joan de Boí, entre altres, fet que ha comportat un creixement del valor simbòlic dels nuclis i del patrimoni romànic que aquests conserven.

Els paisatges representats en l'art a l'Alt Pirineu i Aran han contribuït a construir l'imaginari paisatgístic actual de la població d'aquest territori. Destaquen alguns autors tant autòctons com estrangers, com per exemple: els pintors Carlos de Haes, que va ser un dels primers a tractar el tema de l'alta muntanya i va utilitzar els Pirineus com a inspiració en algunes de les seves obres; Enric Porta Mestre que utilitzà la vall de Boí com a escenari per a la realització de les seves pintures realistes o Josep Subirà Pubill que s'inspirà en els impressionats paisatges de Collegats i en els seus contrastos cromàtics. L'escultor Guillem Molinàs s'apropià de la cultura i les tradicions araneses fortament arrelades en el paisatge per a la realització de la seva obra escultòrica. En el camp de la fotografia destaquen Ton Sirera que va captar amb l'ull de la càmera indrets emblemàtics del paisatge pirinenc i escenes costumistes dels seus habitants, i Francesc Mur que ha fotografiat els diferents i importants canvis que ha experimentat el paisatge pirinenc en els darrers anys. Dins de la literatura, l'escriptor Francisco de Zamora ha deixat nombrosos manuscrits que narren els seus viatges, amb acurades descripcions del paisatge pirinenc. Per la seva banda, els poetes Antoni Navarro i Jacint Verdaguer van retratar els paisatges pirinencs en les seves composicions i tant Almudena Grandes com Josep Maria Espinàs i Camilo José Cela, han utilitzat viatges i històries relacionades amb l'Alt Pirineu i Aran per a la creació de les seves obres literàries. Totes aquestes aportacions en

el camp de l'expressió artística han donat a conèixer aquests paisatges fora de l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran i han contribuït a construir l'imaginari paisatgístic actual de la població pirinenca.

A l'Alt Pirineu i Aran hi ha diversos enclavaments privilegiats per a l'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge. Solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls,...), edificacions de caràcter religiós (ermites, santuaris,...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. Dels 121 miradors identificats, 20 s'han considerat prioritaris: Bausen, Sapeira, Coll de la Creu de Perves, Castell de Mur, Taüll, Cascada del Sant Esperit, Congost d'Erinyà, Vaquèira, Mare de Déu de Fa, Mirador de Sant Maurici, Son, Santuari de Carrànima, Tornafort, Despoblat fortificat del Pui, Mirambell, Coll de Bancs, Mirador de la Trava, Mirador de l'Arp, Lles de Cerdanya, Castell de Llivia i Guils.

L'Alt Pirineu i Aran compta amb una xarxa d'itineraris paisatgístics motoritzats ben articulats, que permeten contemplar un ampli ventall de paisatges. Alguns són: era Baisha Val d'Aran, Conca de Tremp-Dellà, Congostos prepirinencs del Segre, de Llavorsí a les Altes Nogueres, de l'alt Àneu a era Nauta val d'Aran, de l'ombra de Sant Gervàs a les valls d'Erta i Manyanet, entre el Cadí i la Tossa Plana de Lles, Plana i solana de la Cerdanya, Ruta de la vall dels Voltors, Travessa de les Pastures de l'Alt Pirineu, Travessa del Boumort, la Ribera i el Batlliu de Sort, la Vall Fosca, la Vall de Boí, la Vall de Santa Magdalena, la Vall de la Molina. I els **no motoritzats**, que permeten interactuar amb el paisatge i els seus valors, són: itineraris en BTT (Pedals de Foc i Transpirinenca), senders de Gran Recorregut (GR-1, GR-107, GR-11, GR-150, GR-211, Carros de Foc i la Porta del Cel), a més, de senders de petit recorregut (Cabdella-Boí, Cal Jan-Portella Blanca d'Andorra, congost de Mont Rebel, Guils-refugi de Malniu, l'Alzina-Roc de Galliner, refugi de Cuveres-Pic Boumort, santa Engràcia-Pic de Lleràs, Talló-Prullans i Vilac-Tuc d'Armeros).

El patrimoni històric i cultural lligat a les tradicions de l'Alt Pirineu i Aran és ric, divers i forma part de la identitat col·lectiva de moltes zones d'aquest territori. En són dos exemples les **baixades de falles**, comuns en molts pobles del Pallars i la Ribagorça, o les festes del foc de *eth Haro* de Les i el *Taro* d'Arties. Les **fires** ramaderes i els **aplecs** són també part important d'aquesta vinculació de la població pirinenca amb el paisatge i una oportunitat de desenvolupament econòmic lligat a un turisme respectuós amb el paisatge.

La llengua, tan l'aranès de la Val d'Aran, com les variants dialectals del català parlades al Pallars i la Ribagorça, i les particularitats de la toponímia pirinenca són elements lingüístics estretament lligats al paisatge, ja sigui perquè aquest és un factor que ha intervingut en el seu origen, o bé perquè ajuda a entendre millor la relació històrica de la població de l'Alt Pirineu i Aran amb el paisatge. En aquest mateix sentit, els contes i llegendes de moros, bruixes, els tarters dels manairons, dones, encantades, gegants o l'àmbit del cançoner de Peirot, han servit per reforçar els lligams identitaris amb el paisatge.

La gran riquesa de paisatges existents a l'Alt Pirineu i Aran és una oportunitat d'importància

estratègica per al turisme, en un moment en què la qualitat del paisatge és un dels elements més valorats per un segment cada vegada més ampli del mercat turístic.

Sobre el paisatge actual de l'Alt Pirineu i Aran i les seves dinàmiques

Les dinàmiques territorials de l'Alt Pirineu i Aran apunten cap a un creixement de les àrees forestals i una reducció dels espais agrícoles. L'abandonament de les activitats primàries, per diversos motius, que van des dels baixos rendiments obtinguts per aquests conreus a la manca de relleu familiar en la direcció de les explotacions, comporta un creixement del bosc en superfície i contribueix a l'homogeneïtzació del paisatge pirinenc. Aquest procés es ve donant des de fa un temps i l'avanç del bosc ja és patent en molts àmbits, com la Vansa, Cadí o Sant Gervàs – Montcortès. Malgrat tot, encara hi ha zones com la Conca de Tremp, la Plana de l'Urgellet i la Vall Cerdana on els camps de cultiu i les pastures hi tenen força importància. A més, als entorns de molts nuclis urbans encara s'hi conserven prats de dall. Aquest fet ha donat lloc, i així ho continuarà fent a mig termini, a l'increment de combustible en solanes propenses als incendis forestals i a la possible propagació de plagues en boscos malalts per l'afebliment dels individus, que han de competir entre ells.

A les planes agrícoles s'hi està observant una tendència de canvi dels cultius de secà cap als de regadiu. Aquesta dinàmica, present sobretot a la Conca de Tremp, inclou les noves plantacions de vinya i altres conreus, i contribueix a la transformació dels paisatges agrícoles.

Aparició d'un conjunt ampli i molt divers de construccions aïllades en sòl no urbanitzable, vinculades a la indústria o als serveis, com ara moderns coberts de maquinària, granges, naus o fàbriques, etc. poc integrats en el paisatge degut a la seva localització i volums preeminents i a la utilització de materials que a vegades poc tenen a veure amb les vernaculars de la zona.

Es produeix un creixement general del sòl urbanitzat en les últimes dècades. Aquest es presenta associat als nuclis urbans consolidats i a la configuració de noves àrees periurbanes. El *boom* turístic i immobiliari de les darreres dècades ha propiciat un creixement urbà en forma de segones residències de tipologia dispersa i de complexos turístics, molts associats a estacions d'esquí, que han consumit gran quantitat de sòl urbà i agrícola, en benefici d'una població flotant, majorment estacional, i implantant unes tipologies constructives repetitives i poc integrades amb les preexistents.

Hi ha nuclis que han vist alterada la seva fesomia tradicional o modificada la visual dels seus accessos amb el creixement urbanístic o industrial, una dinàmica present amb més freqüència en algunes zones, com per exemple a la Vall Cerdana i a la Conca de Tremp.

Els fons de vall són els espais més transformats per la concentració de noves infraestructures (vies ràpides i variants), activitats, i pel creixement dels nuclis de població, sovint de forma poc integrada amb el territori i l'arquitectura tradicional, com ha passat a era Nauta Val d'Aran o a la

Plana de l'Urgellet. Tots aquests elements disminueixen un dels valors paisatgístics més valorats de l'àmbit rural, que és la tranquil·litat. L'obertura de noves vies provoca canvis en el paisatge i també en la percepció que la població en té, ja que es mostren nous enquadres dels nuclis mai vistos abans. Aquests canvis poden ser poc atractius de cara al turista i al propi habitant si la part mostrada està degradada o mal cuidada, o per altra banda poden representar la descoberta d'uns recursos paisatgístics que havien quedat amagats.

L'alta muntanya és l'emplaçament on es troben els equipaments turístics amb més incidència en el paisatge, com són les pistes d'esquí alpí i complexos associats (restauració, allotjament, etc), així com obres hidràuliques de gran envergadura. Si bé la canalització dels llacs per a l'aprofitament hidroelèctric pot no ser tan impactant visualment com ho són les pistes d'esquí a ple estiu, totes dues activitats porten associades un seguit d'infraestructures (torres i línies d'alta tensió per a l'aprofitament hidroelèctric, i remuntadors i canons d'aigua per a les pistes d'esquí) que artificialitzen la imatge de la muntanya.

A la muntanya mitjana es desenvolupa un turisme rural juntament amb un turisme industrial (explotacions salines, etc), i a les valls hi abunda el turisme relacionat amb el patrimoni humà i natural, museístic, arquitectònic, històric i cultural.

Existeix el risc de degradació d'elements patrimonials d'interès que, per la seva dispersió en el territori, fan difícils les tasques de conservació (esglésies romàniques, masos, restes arqueològiques, etc.).

La creixent millora en les comunicacions, especialment viàries, fa possible el manteniment de la població local que, en definitiva, és l'encarregada de gestionar i conservar els paisatges del territori.

Els distintius d'origen i qualitat agroalimentària són una oportunitat pel manteniment d'alguns paisatges agraris productius de l'Alt Pirineu i Aran. Aquests productes pateixen menys els canvis de les polítiques agràries i les crisis recurrents. Els més rellevants són la IGP Vedella dels Pirineus Catalans, DOP Formatge de l'Alt Urgell i la Cerdanya i la DOP Mantega de l'Alt Urgell i la Cerdanya.

Les estratègies econòmiques i sostenibles potencien el desenvolupament de l'Alt Pirineu i Aran. Per donar suport a l'economia tradicional s'estan fent grans avanços cap al desenvolupament rural amb iniciatives com el Projecte Grípià i l'Escola de Pastors o l'Obrador Xisqueta que posen en valor l'activitat agrària i ajuden a garantir la seva continuïtat. La diversificació de l'oferta turística cap a la sostenibilitat i la sensibilització ambiental amb centres com l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu, el CatalunyaCaixa MónNatura Pirineus a les planes de Son o el Centre d'Art i Natura de Farrera que a més de tenir esperit pedagògic, ofereixen itineraris culturals i de natura amb l'ànim de conscienciar als seus usuaris, també contribueixen a mantenir vius aquests paisatges. A banda d'aquestes estratègies, l'aparició d'un moviment migratori de la població urbana cap al món rural (a Ossera o

Castellar de Tost, per exemple), pot permetre el revifament de molts antics nuclis destinats a desaparèixer i la recuperació de les activitats primàries tan útils per la gestió i manteniment del paisatge tradicional de l'Alt Pirineu i Aran.

Sorgeixen explotacions de ramaderia ecològica que advoquen per una producció tradicional extensiva integrada en el territori i que defensa el benestar de l'animal com a sinònim de qualitat gastronòmica, com a La Terreta. Tot i algunes iniciatives emergents, encara hi ha insuficients projectes de posada en valor del paisatge agrari amb objectius turístics.

Els professionals especialitzats en la valorització del paisatge i en la cultura del territori no són majoritaris dins el sector turístic.

El canvi climàtic és una de les dinàmiques globals que pot influenciar en l'evolució del paisatge. Aquesta dinàmica genera dubtes raonables sobre la viabilitat de les estacions d'esquí, especialment d'aquelles situades a cotes més baixes. Aquesta amenaça s'ha de convertir en una oportunitat mitjançant la reorientació de les activitats d'aquests equipaments tenim en compte la seva inserció en el paisatge.

Sobre els paisatges que, per la seva singularitat, heterogeneïtat o complexitat en la seva gestió, requereixen una atenció especial

El paisatge de l'esquí alpí ha de permetre la coexistència d'usos en un mateix territori per integrar els seus impactes. La manca d'integració de les instal·lacions d'esquí alpí genera un impacte visual moderat. És necessari un control de l'escampall de pistes d'esquí disseminades per la zona, que ocupen tota la muntanya, a més de la implementació de mesures de correcció paisatgística en les actuacions paisatgístiques aprovades però no realitzades. Això és especialment important en aquelles pistes que es troben envoltades d'espais d'un alt valor ecològic dins del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. També és necessari diversificar i desestacionalitzar l'aprofitament dels paisatges de l'esquí.

La regressió del sector primari, agrícola i ramader, l'avanç de les masses forestals, el despoblament de nuclis més petits i aïllats o la manca d'inversió en la conservació del patrimoni arquitectònic tradicional són alguns dels fenòmens que s'han anat observant en el Prepirineu en els últims decennis. És important la fixació de població en aquests nuclis i la revitalització de les activitats primàries altament lligades a la gestió i conservació del paisatge tradicional. En aquest sentit, la millora de la xarxa de comunicacions i serveis, la creació de petites explotacions i petites indústries de productes agroramaders, el desenvolupament d'un turisme rural sostenible i la potenciació de projectes com l'Escola de Pastors, el Centre d'Art i Natura de Farrera o l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu són molt importants.

El paisatge de l'alt Segre és molt divers i fràgil alhora, on la transformació d'aquest paisatge per a la urbanització i els canvis per garantir la viabilitat futura de l'agricultura (que conté el llegat patrimonial dels pobles i del petit patrimoni rural, com closes, camins, o recs), entren en clara confrontació. Per això, cal ordenar amb criteris de coexistència d'usos, conservació harmònica i integració del paisatge els espais que encara no han estat alterats. Cal també que els nous desenvolupaments urbanístics i industrials es planifiquin amb criteris sostenibles, evitant la dispersió indiscriminada d'activitats de caràcter urbà en el paisatge rural o de continus urbanitzats. A més, cal la potenciació d'un turisme respectuós amb el paisatge i facilitar el funcionament del sector primari, menys agressiu amb el paisatge que el terciari.

Sobre els objectius de qualitat per als paisatges de l'Alt Pirineu i Aran

Els objectius de qualitat paisatgística formulats per l'Alt Pirineu i Aran són els següents:

1. Un paisatge urbà que valoritzi els elements característics i definitoris de l'arquitectura pirinenca, i amb uns espais de transició ben delimitats i ordenats que mantinguin i reforcin els patrons d'assentament urbà en relació amb el paisatge obert.
2. Uns paisatges rurals amb edificacions disperses tradicionals i històriques (masies, bordes, cabanes, etc.) rehabilitades racionalment, i amb edificacions logístiques, comercials, d'oci, energètiques, ramaderes i industrials modernes, ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades amb volumetries, materials i revestiments propis del lloc.
3. Uns paisatges forestals, agrícoles i d'alta muntanya productius, que puguin ser gaudits per la societat tot mantenint els valors i funció ecològica.
4. Uns paisatges dels prats de dall, amb una singularitat i identitat diferenciades, que continuïn funcionant com a part essencial de la gestió agrícola i ramadera.
5. Uns paisatges fluvials i lacustres ben conservats que prioritzin la funcionalitat connectora i paisatgística, conservin el patrimoni històric (ponts, moles, forces, etc.) i el patrimoni cultural (simbologia, cançons, llegendes), així com permetin el gaudi per part de la població.
6. Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, línies elèctriques, etc.) i de telecomunicacions integrades en el paisatge i que permetin el desenvolupament d'activitats econòmiques i fomentin un major equilibri territorial i demogràfic, tot mantenint la continuïtat i la permeabilitat ecològica i social respecte a les seves característiques paisatgístiques.
7. Un territori amb perspectives paisatgístiques de qualitat (fites i fons escènics) que mantinguin

els referents visuals i identitaris dels paisatges de l'Alt Pirineu i Aran.

8. Una xarxa de miradors i itineraris que posi en valor les panoràmiques més rellevants i actuï com a via de penetració per descobrir i interactuar amb la diversitat de paisatges de l'Alt Pirineu i Aran, tot conservant el seu ús i simbolisme històric.
9. Uns paisatges capaços de sustentar iniciatives turístiques arrelades al territori i basades en els seus valors naturals, culturals i estètics, que satisfacin les necessitats econòmiques i socials, que diversifiquin i desestacionalitzin l'oferta, sense comprometre'n el potencial paisatgístic futur.
10. Uns trets històrics i culturals singulars (romànic, castells, memòria històrica, toponímia, llengua aranesa, etc.) que formin part de l'imaginari paisatgístic i participin en la creació d'identitats col·lectives vinculades al paisatge.